

Analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine

Gačić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Tourism and Rural Development in Požega / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:277:884257>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[FTRR Repository - Repository of Faculty Tourism and Rural Development Požega](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

KATARINA GAČIĆ, 0253055149

**ANALIZA INFLATORNIH KRETANJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ U RAZDOBLJU OD 2013. DO 2023.
GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2024. godine

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET TURIZMA I RURALNOG RAZVOJA U POŽEGI**

PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

**ANALIZA INFLATORNIH KRETANJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ U RAZDOBLJU OD 2013. DO 2023.
GODINE**

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA OSNOVE MAKROEKONOMIJE

MENTOR: doc. dr. sc. Mirjana Jeleč Raguž

STUDENT: Katarina Gačić

JMBAG studenta: 0253055149

Požega, 2024. godine

SAŽETAK

Tema rada je analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine. Cilj rada je analizirati inflatorna kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine, s posebnim naglaskom na čimbenike koji utječu na inflaciju i posljedice inflacije. U radu je korištena deskriptivna metoda za opisivanje teorijskih pojmova, komparativna metoda za usporedbu inflatornih kretanja u Hrvatskoj, EU i SAD-u i primarna metoda putem anketiranja građana. Analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine pokazala je da inflacija varira. Stopa inflacije ovisi o vanjskim faktorima, kao što su pandemija COVID-19, rat u Ukrajini i poremećaji u opskrbnom lancu. Godine 2022. naglo je rasla cijena energenata i prehrambenih proizvoda i stopa inflacije je tada bila najveća. U usporedbi EU i Hrvatske, harmonizirani indeks potrošačkih cijena u razdoblju od 2013. do 2023. je gotovo jednak, u EU je malo manji nego u Hrvatskoj. Kod primarnog istraživanja možemo zaključiti da su građani upoznati s inflacijom i njezinim utjecajem na njihov svakodnevni život i potrošnju. Građani su kod prehrambenih proizvoda, higijenskih potrepština i goriva najviše osjetili utjecaj inflacije, te smatraju da su financijski ugroženi zbog inflacije.

Ključne riječi: inflacija, analiza, stavovi građana, Republika Hrvatska, EU

ABSTRACT

The topic of the paper is the analysis of inflationary trends in the Republic of Croatia in the period from 2013 to 2023. The aim of the paper is to analyze inflationary trends in the Republic of Croatia in the period from 2013 to 2023, with special emphasis on the factors that influence inflation and the consequences of inflation. The work used a descriptive method for describing theoretical concepts, a comparative method for comparing inflationary trends in Croatia, the EU and the USA, and a primary method by surveying citizens. The analysis of inflation trends in the Republic of Croatia in the period from 2013 to 2023 showed that inflation varies. The rate of inflation depends on external factors, such as the COVID-19 pandemic, the war in Ukraine and disruptions in the supply chain. In 2022, the price of energy and food products rose sharply and the inflation rate was the highest at that time. In the comparison of the EU and Croatia, the harmonized index of consumer prices in the period from 2013 to 2023 is almost the same, in the EU it is slightly lower than in Croatia. In the primary research, we can conclude that citizens are familiar with inflation and its impact on their daily life and consumption. Citizens felt the impact of inflation the most when it came to food products, hygiene items and fuel, and they believe that they are financially threatened due to inflation.

Keywords: inflation, analysis, attitudes of citizens, Republic of Croatia, EU

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Cilj i problem rada	1
1.2. Metode istraživanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. INFLACIJA.....	2
2.1. Pojam inflacije	2
2.2. Vrsta inflacije.....	3
2.3. Mjerenje inflacije	5
2.4. Uzroci inflacije.....	7
2.5. Posljedice inflacije	9
2.6. Načini suzbijanja inflacije.....	9
2.7. Cilj stabilnosti cijena.....	11
3. ANALIZA INFLATORNIH KRETANJA U RAZDOBLJU OD 2013. DO 2023. GODINE	13
3.1. Analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj.....	13
3.2. Usporedba inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj i EU-u	17
3.3. Usporedba inflatornih kretanja u EU i SAD 2013. - 2023.....	20
4. REZULTATI ANALIZE PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA	21
5. ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA	25
POPIS GRAFIKONA	28
POPIS TABLICA	28

1. UVOD

1.1. Cilj i problem rada

Cilj ovog rada je analizirati inflatorna kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine, s posebnim naglaskom na čimbenike koji utječu na inflaciju i posljedice inflacije. Osim toga, rad pruža usporedbu između inflatornih kretanja u Hrvatskoj i Europskoj uniji te SAD-u, čime se nastoji dobiti širi uvid u globalni kontekst inflacije. Cilj primarnog istraživanja je ustanoviti znaju li građani uopće što znači pojam inflacija, jesu li osjetili inflaciju i na koji način, ako jesu, i njihov stav o tome je li inflacija u Republici Hrvatskoj zaustavljena. Predmet istraživanja je inflacija i njezino kretanje u navedenom vremenskom razdoblju, a problem rada su stope inflacije koje narušavaju životni standard građana Republike Hrvatske.

1.2. Metode istraživanja

Istraživanje se temelji na analizi dostupnih statističkih podataka, kao i na teorijskim modelima inflacije. Uz analizu podataka provedeno je i primarno istraživanje putem anketiranja, u kojem su prikupljeni podaci o percepciji građana Hrvatske o inflaciji i njenom utjecaju na njihove svakodnevne financije. Za opisivanje teorijskih pojmova korištena je deskriptivna metoda, dok je komparativna metoda korištena za usporedbu inflatornih kretanja u Hrvatskoj, Europskoj uniji i Sjedinjenim Američkim Državama.

1.3. Struktura rada

U poglavlju nakon uvodnog, teorijski se obrađuje pojam inflacije i razmatraju se njeni uzroci, vrste inflacije te načini mjerenja inflacije. Zatim slijedi analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj od 2013. do 2023. godine, pri čemu se prikazuju statistički podaci o inflaciji u Hrvatskoj za desetogodišnje razdoblje. Detaljno se analiziraju faktori koji su utjecali na promjene u stopama inflacije u tom razdoblju. Nakon toga prikazuje se komparativna analiza inflatornih kretanja u Hrvatskoj u odnosu na inflaciju u EU i SAD-u. U posljednjem dijelu rada analiziraju se rezultati anketnog istraživanja provedenog među građanima Hrvatske o njihovoj percepciji inflacije i njenom utjecaju na svakodnevni život. Rezultati se analiziraju i uspoređuju s teorijskim okvirom inflacije. Zaključak je naveden na kraju rada i u njemu se sažimaju ključni nalazi rada.

2. INFLACIJA

2.1. Pojam inflacije

Inflacija se može definirati kao „opće povećanje cijena dobara i usluga“ (Europska središnja banka, 2024). Riječ je o porastu opće razine cijena do koje dolazi uslijed viška potražnje u odnosu na ponudu. Inflacija je povezana s porastom ponude novca i posljedica je pada vrijednosti novčane jedinice (Hrvatska enciklopedija, 2024, url). Odnosno, inflacija djeluje na način da smanjuje vrijednost valute tijekom vremena (Europska središnja banka, 2024). Riječ je o ključnom makroekonomskom čimbeniku i temeljnom izvoru rizika koji utječe na pokretanje povrata imovine (Fang i sur., 2022: 2). Problem inflacije prisutan je otkad je prisutan novac (Grgačić i Majić, 2023: 78).

Stopa inflacije je promjena razine cijena dobara i usluga namijenjenih osobnoj potrošnji između početnog mjeseca i konačnog mjeseca promatranog vremenskog razdoblja (Državni zavod za statistiku, 2024, url). Inflacija odražava neravnotežu u gospodarstvu i ekonomiji te narušava standardne ekonomske međuovisnosti.

Inflacija je u obrnutom uzajamnom odnosu s nezaposlenošću te će niska nezaposlenost utjecati na visoku inflaciju, dok će stabilne cijene i razdoblje niske inflacije utjecati na visoku razinu nezaposlenosti. Cijene i nadnice brže rastu u okolnostima visoke proizvodnje i niske razine nezaposlenosti. Otvaranje novih radnih mjesta omogućuje povećanje plaća za radnike, a poduzeća pak mogu povećati vlastite cijene zbog visoke potražnje, u uvjetima osigurane prodaje. Ipak, i suprotno također vrijedi, odnosno visoka će nezaposlenost usporavati inflaciju (Benić, 2014: 412).

Ekonomski učinci inflacije koji se ponajviše mogu istaknuti su preraspodijeljivanje dohotka i bogatstva između društvenih skupina te promjene ekonomske djelotvornosti u smislu poremećaja relativnih cijena te cjenovnih signala. Ponekad se u cijelom gospodarstvu mogu pojaviti i poremećaji proizvodnje i zaposlenosti. Kada se javi visoka stopa inflacije, tada se učestalo mijenjaju cijene, a promjene ukupnih cijena nije lako razlikovati od onih relativnih. Korištenje novca se iskrivljava, pa ljudi počinju manje štedjeti, ponukani negativnom kamatnom stopom (Samuelson i Nordhaus, 2011: 615).

Europska središnja banka također utječe na inflaciju i koristi se kvantitativnim popuštanjem prilikom kupnje vrijednosnih papira na području javnog i privatnog sektora. Navedeno se čini radi ostvarivanja rasta gospodarstva na području EU-a te radi dosezanja ciljne stope inflacije od 2 % (Grgačić i Majić, 2023: 79).

Stopa inflacije se definira kao sljedeći izraz:

$$\pi_t = \frac{p_t - p_{t-1}}{p_{t-1}} \quad (2.1)$$

pri čemu je:

- π_t – oznaka za stopu inflacije
- t – godina
- $t - 1$ – prethodna godina
- p_t – razina cijena u tekućoj godini
- p_{t-1} – razina cijena iz prethodne godine.

Za dobivanje relativnog iznosa, tj. postotka, ova će se formula morati pomnožiti sa 100. Pozitivan rezultat po pitanje godišnje inflacije označava kako su cijene tijekom vremena u porastu.

2.2. Vrsta inflacije

Sve vrste inflacije utječu na gospodarstvo, od proizvodnje, potrošnje, troškova, investicija, štednje, prihoda i rashoda do bilance plaćanja, i to bez obzira na svoje uzroke. Uz navedeno, inflacija utječe i na pojavu socijalnih i psiholoških problema (Grgačić i Majić, 2023: 79).

Kriteriji klasifikacije inflacije su brojni, no najčešće se navode različite vrste inflacije s obzirom na intenzitet, pa se tako mogu razlikovati:

- hiperinflacija – vrlo visok porast cijena,
- deflacija – pad opće razine cijena,
- dezinflacija – usporavanje inflacije (Hrvatska enciklopedija, 2024, url).

Samuelson i Nordhaus (2007: 579) navode sljedeću podjelu inflacije:

- puzajuću
- galopirajuću
- hiperinflaciju.

Borozan (2019: 457) navodi latentnu, odnosno potencijalnu inflaciju kao onu koja se najčešće javlja u ekonomiji i koja je sporo rastuća te ima dugoročan karakter. Ovakva vrsta inflacije nije značajna prijetnja za privredu i može biti i poželjna u slučaju da je njezina razina oko 2 % tijekom godine.

Inflacija na cijenu se nastoji otkloniti kako bi se dobio indeks promjena stvarnih ekonomskih veličina. Kada je inflacija na razini nižoj od 5 % godišnje, tada se smatra kako je to niska inflacija. Umjerena je inflacija ona koja se nalazi između 5 % i 10 %. Kada je stopa inflacije veća od 10 % mjesečno, tada se radi o galopirajućoj inflaciji.

U slučaju da je stopa inflacije veća za čak 50 %, tada se govori o hiperinflaciji. Hiperinflacija mora trajati barem jednu godinu kako bi se smatrala hiperinflacijom te su za vrijeme njezinog trajanja monetarne vlasti praktički nemoćne. Gospodarstvo se može uspješno oporaviti od galopirajuće inflacije, dok isto ne vrijedi za hiperinflaciju jer ona u potpunosti remeti gospodarstvo države i stvara velike promjene monetarne politike ili pak dovodi to toga da se uvodi novi monetarni sustav.

Inflacija se nastoji održati na nižoj razini, stoga se kao ekonomski cilj ističe stabilnost cijena. Ponekad će na rast proizvodnje imati povoljan utjecaj umjerena inflacija, koja će djelovati poticajno na investiranje i na zaposlenost pa se ne može isključiti svjesno dopuštanje ovakvog stanja. Hiperinflacija i visoka inflacija općenito imaju vrlo negativno djelovanje na gospodarstvo te otežavaju sve pokušaje za racionalnim vođenjem poslovanja i za adekvatnom ekonomskom politikom. Kroz antiinflacijsku politiku ili politiku dezinflacije nastojat će se ista dovesti u prihvatljive granice (Hrvatska enciklopedija, 2024, url).

Inflacija se može podijeliti i prema uzrocima nastanka pa se tako mogu istaknuti:

- inflacija potražnje uvjetovana viškom agregatne potražnje nad ponudom
- inflacija troškova uvjetovana rastom određene sastavnice troškova iz strukture usluga i proizvoda (Babić, 2003: 495).

Uzroci nastanka mogu imati različito podrijetlo, pa tako Babić (2003: 492) navodi kako se razlikuje:

- domaća inflacija,
- uvozna inflacija.

Uz ove podjele je moguće navesti i podjele s obzirom na očekivanja:

- potpuno očekivana inflacija – nastaje kada subjekti imaju jednaka očekivanja glede inflacije,
- neočekivana inflacija – iznenađenje zadobiva kritičnu mjeru (Borozan, 2019: 81).

Očekivanja inflacije temelje se na:

- trenutnim i prošlim stopama inflacije,
- rastu plaća,
- vjerodostojnosti monetarne politike,
- općem ekonomskom stanju (Pettinger, 2017, url).

Nadalje, moguće je izdvojiti još dvije vrste inflacije:

- stagflacija – razdoblje velike inflacije pri čemu istovremeno stagnira privreda te se javlja velika nezaposlenost,
- incesija – razdoblje velike inflacije tijekom perioda recesije (Borozan, 2019: 210).

Pojava inflacije može imati različit učinak na različite društvene skupine. Inflacijom će više pogođeni biti oni s ugovornim ili fiksnim dohodcima, u odnosu na one kojima se dnevno oblikuju prihodi (Hrvatska enciklopedija, 2024, url).

2.3. Mjerenje inflacije

Inflacija se može mjeriti raznim indeksima cijena, poput:

- indeksa cijena na malo
- indeksa cijena na veliko
- indeksa cijena proizvođača
- indeksa troškova života
- implicitnog deflatora domaćeg bruto - proizvoda itd. (Hrvatska enciklopedija, 2024, url).

Indeksi cijena se odnose na relativne pokazatelje dinamike kretanja cijena promatranih skupina proizvoda i/ili usluga tijekom tekućeg razdoblja u odnosu na temeljno (bazno) razdoblje. Indeksi cijena koji se najčešće koriste su indeks potrošačkih cijena (CPI), indeks proizvođačkih cijena (IPC) te implicitni deflator bruto domaćeg proizvoda (IPD) (Borozan, 2019: 69).

Indeks potrošačkih cijena se najčešće koristi kao pokazatelj kretanja cijena, a radi se o pokazatelju promjene cijena proizvoda i usluga koje stanovništvo koristi radi osobne potrošnje. Prema tome, ovaj indeks prati cijenu standardnih urbanih košarica proizvoda i usluga zbog čega će moći prikazati kakvi su standardi životnih troškova tijekom vremena. Porast ovog indeksa (CPI-a), ukazuje na povećanje količine novca potrebnog za zadržavanje istog standarda života od strane određenog kućanstva (Borozan, 2019: 38).

U Hrvatskoj se indeks potrošačkih cijena mjeri u skladu s podacima Državnog zavoda za statistiku na temelju cijena (oko 38.000 cijena) koje su prikupljene s 900 proizvoda u devet gradova, državni zavod za statistiku prikuplja podatke o cijenama, izračunava indeks cijena i dobivene podatke objavljuje s ciljem pokazivanja određuje li središnja banka svoj glavni zadatak na kvalitetan način, odnosno postiže li stabilnost cijena.

Indeks proizvođačkih cijena se odnosi na promjene cijena prema kojima na domaćem tržištu proizvođači prodaju vlastite proizvode, ali ne potrošačima nego drugim poduzećima. Ovaj se indeks mjeri prema Državnom zavodu za statistiku na razini Republike Hrvatske, na temelju 2021 cijene proizvoda unutar 1191 poduzeća (Borozan, 2019: 65).

Implicitni deflator bruto domaćeg proizvoda (IPD) izračunava se na način da se agregat tekućih cijena podijeli s agregatom stalnih cijena. Naziv potječe od upotrijebljenog agregata, konkretno od bruto domaćeg proizvoda. Riječ je o implicitnom indeksu korištenom za sve konačne proizvode koji čine BDP. Implicitni deflator bruto domaćeg proizvoda se računa u obliku kvocijenta nominalnog te realnog BDP-a (Borozan, 2019: 70). Ovaj se indeks cijena ne ograničava na fiksni iznos košarice proizvoda (i usluga), nego djeluje na način da se u obzir uzimaju svi finalni proizvodi domaće ekonomije, stoga je IPD najširi indeks kojim se mjeri inflacija. Indeks potrošačkih cijena može sadržavati inozemne proizvode koje koristi domaće stanovništvo, a implicitni deflator bruto domaćeg proizvoda obuhvaća samo proizvode koji su proizvedeni unutar neke države, pa se iz tog razloga može javiti veće odstupanje u njihovim iznosima (Borozan, 2019: 68-69).

Indeksi razina cijena se upotrebljavaju za različite svrhe, a najčešće je to s ciljem mjerenja inflacije i mjerenja promjena životnih troškova, prilagođavanja ekonomskih veličina za učinak inflacije uz pomoć indeksiranja ili deflacioniranja, zatim radi uspoređivanja kretanja inflacije različitih ekonomija ili različitih sektora gospodarstva unutar iste zemlje. Uz to, indeksi se koriste i za razne druge analitičke svrhe.

U mjerenju inflacije u obzir se uzimaju sve one usluge te dobra koje koriste kućanstva, poput:

- proizvoda namijenjenih svakodnevnoj potrošnji: hrana, benzin
- trajnih dobara: odjeća, obuća, elektronika
- usluga: osiguranje, najam itd. (Europska središnja banka, 2024, url).

Na području Europske unije inflacija potrošačkih cijena mjeri se harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena (HIPC), a radi se o indeksu koji koriste sve članice EU-a radi postizanja usporedivosti podataka (Europska središnja banka, 2024, url). Mjerenje inflacije je,

prije uvođenja HIPC-a, svaka država Europske unije vršila kroz nacionalnu metodologiju i postupke.

Temeljna se inflacija također može upotrebljavati kako bi se dodatno pratilo kretanje cijena, a može se izračunati na način da se iz košarice proizvoda i usluga izuzimaju one najvolatilnije sastavnice i cijene koje su administrativno regulirane, zbog čega ova inflacija prati kretanja cijena proizvoda formiranih na tržištu (Borozan, 2019: 457). Iz temeljne se inflacije izuzimaju cijene hrane te cijene energenata zbog činjenice da se radi o najvolatilnijim cijenama. Naime, potražnja za ovim proizvodima se ne mijenja onoliko dinamično koliko se mogu mijenjati njihove cijene.

2.4. Uzroci inflacije

Uzrok inflacije može se potražiti u izvanrednom porastu potražnje. Država pruža podršku porastu potražnje emisijom novca u okolnostima kada se javljaju kakvi izvanredni rashodi, primjerice u okolnostima rata i/ili socijalnih pritisaka, ili pak pri pojavi ekspanzije kredita koje banke odobravaju (Hrvatska enciklopedija, 2024, url).

Percipirana inflacija je pojava kada potrošači imaju dojam da je inflacija viša no što indeksi cijena pokazuju, a Europska središnja banka (2024) navodi kako na ovu pojavu utječu sljedeće situacije:

- značajna se pažnja posvećuje porastu cijena, za razliku od pojave pada cijena ili prisutnosti stabilne cijene
- viša razina uočavanja redovitih gotovinskih troškova
- neredovite se kupnje slabije uočavaju, kao i direktna terećenja računa
- kućanstva pogođena natprosječnom inflacijom su isto svjesnija no što su to ona kućanstva čija je osobna inflacija ispodprosječna
- stope inflacije obuhvaćaju razdoblje od jedne godine, a ljudsko je sjećanje i percepcija inflacije trajnije
- promjena cijene proizvoda se najčešće smatra inflacijom iako je moguće da se radi o promjeni razine kvalitete.

Uzroci inflacije su najčešće inflacija potražnje te inflacija troškova. Inflacija potražnje se javlja kada potražnja za određenim proizvodima i uslugama postane veća no što je domaća ekonomija sposobna nadomjestiti istu (Matthews, 2022, url). Ponuda će se smanjiti nakon kratkoročnog povećanja potražnje, što pak dovodi do kratkoročnog porasta cijene proizvoda.

Domaća ekonomija ne bi trebala imati poteškoća zbog pojave kratkoročne neravnoteže ponude i potražnje ukoliko pravovremeno reagira i ispravi ovo stanje neravnoteže. Međutim, ako se ravnoteža ne povрати, tada će rast cijena prerasti u dugoročni inflacijski pritisak.

Kada su troškovi uzrok inflacije, tada se zapravo radi o inflaciji uzrokovanoj povećanjem troškova proizvodnje nekog proizvoda ili pružanja usluga, a najčešće su to troškovi povećanja plaća radnika te povećanja cijena materijala i sirovina. Ponuda se smanjuje jer su troškovi proizvodnje veći, dok potražnja ostaje jednaka. Kao posljedica javlja se povećanje prodajnih cijena proizvoda radi osiguranja profitabilnosti svog poslovanja od strane poduzeća.

Inflacija može biti uzrokovana i prekomjernim povećanjem novčane mase, koja se povećava postupcima provođenim na otvorenom tržištu. Odnosno, količina novca se povećava tako da država izdaje obveznice koje središnja banka potom kupuje. Središnja se banka bavi financiranjem kupovine obveznica na način da stvara novac, a ovaj će čin utjecati na povećanje novčane mase (odnosno ukupne cirkulacije kovanica, novčanica te likvidnih novčanih sredstava) domaće valute. U slučaju da se porast ponude novca odvija brže od proizvodnje u državi, pojavit će se inflacija. Inflacija potražnje se pritom najčešće javlja jer se u cirkulaciju pojavljuje više novca, dok je ponuda ostala jednaka.

Kao još jedan uzrok inflacije ističe se i značajna deprecijacija domaće valute, odnosno smanjenje njezine vrijednosti s obzirom na inozemnu valutu, a ova će situacija rezultirati poskupljenjem uvoza iz inozemstva i smanjenjem vrijednosti domaćeg izvoza (Matthews, 2022, url).

Povećanje plaća je još jedan od uzroka inflacije, i to u situacijama kada se ono događa iznad rasta produktivnosti rada. Ukoliko plaće radnika, koje imaju ulogu troška proizvodnje, narastu više no što je rast produktivnosti rada, tada će poduzeća morati povisiti cijene svojih proizvoda. U slučaju da to ne učine, tada će morati smanjiti profitne marže (Matthews, 2022, url). Najveći dio rashoda za poduzeće predstavljaju plaće te su one kao takve glavnim uzrokom inflacije. Uz to, kada radnici imaju veće plaće, tada će moći više kupovati i trošiti veće svote novca, a posljedično će se povećati potražnja za proizvodima (Pettinger, 2017, url).

Fiskalne i monetarne politike također mogu biti uzrokom inflacije. Primjerice, ako se poveća porez na neki proizvod koji ima veliku važnost za gospodarstvo, tada će povećanje cijene tog proizvoda utjecati na poskupljivanje ostalih proizvoda. Labava monetarna politika može za posljedicu imati dugotrajne epizode visoke inflacije (Oner, 2017, url), a druge regulacije koje mogu utjecati na pojavu inflacije su npr. promjene zakona koji se odnosi na

izgradnju stambenih građevina, pa se tako strogim zakonima može doći do smanjene ponude jedinica za stanovanje, čime se cijena istih povećava (Investopedia, 2022, url).

Očekivanje o nadolazećoj, tj. budućoj inflaciji, je još jedan od uzroka inflacije. Kada se očekuje visoka inflacija, tada se na neki način poduzećima dopušta da povećaju cijene, kako bi ispunila ta očekivanja. Na ovaj će način poduzeća osigurati konstantne profitne marže. Radnici će u slučaju očekivane inflacije pokušati ispregovarati veću plaću kako bi očuvali vlastitu kupovnu moć, a to će pak dovesti do inflacije troškova i povećanja cijena proizvoda (Pettinger, 2017, url).

2.5. Posljedice inflacije

Inflacija za svoju posljedicu ima smanjen profit i smanjenu kupovnu moć potrošača. Inflacija utječe na promjene vezane za proizvodnju, troškove, potrošnju, štednju, investicije itd. Duljina trajanja inflacije i jačina njezina utjecaja oblikovat će posljedice inflacije. Kada je inflacija veća, tada stanovništvo počinje mijenjati svoje ponašanje, trošeći vlastiti novac u sve kraćem roku zbog postojanja očekivanja za daljnjim padanjem vrijednosti novca. Stanovništvo na ovaj način pokušava najviše i najbolje iskoristiti vlastitu kupovnu moć u tom trenutku. U ovakvim se okolnostima sve manje štedi, jer novac ima trenutno veću vrijednost, a povećavaju se ulaganja u nekretnine i umjetnine. Ovo je imovina čija je vrijednost stabilna, pa se može zaključiti kako inflacija utječe na veću potrošnju u investicije. Javni će prihodi i rashodi uslijed inflacije biti uvećani. Do povećanja javnih prihoda će doći zbog rasta nominalnog domaćeg proizvoda, dok će do povećanja javnih rashoda doći zbog povećanja plaće za službenike u javnim službama. Novac gubi postojeće osobine kada dođe do jake inflacije, odnosno više ne predstavlja jednaku vrijednost i sigurnost. Ovo dalje dovodi do smanjenja međunarodnih rezervi te do pogoršanja situacije kod bilance plaćanja (HNB, 2024, url).

2.6. Načini suzbijanja inflacije

Inflacija se može pokušati suzbiti osmišljavanjem i korištenjem mjera monetarne politike te mjerama fiskalne politike. Ove mjere mogu biti osobito korisne u borbi protiv inflacije potražnje.

Mjere monetarne politike trebaju biti restriktivne. To znači ako je potrebno smanjiti novčanu ponudu, a na navedeno će utjecati smanjenje kredita, djelovanje na tečaj deviza ili pak

na kamate. Mjerama monetarne politike se smanjuje zaposlenost te raspoloživi dohodak, no na ovaj se način realizira i manja inflacija.

Mjere fiskalne politike odnose se na smanjivanje inflacije kroz povećanje poreznih stopa ili putem smanjenja državne potrošnje.

Država će agregatnu potražnju moći smanjiti na način da:

- uvede veće porezne stope za smanjivanje potrošnje kućanstava
- poveća kamatne stope kojima će se smanjiti investicijska potrošnja
- smanji materijalne izdatke države (Reić i Mihaljević Kosor, 2011: 190).

Osobna će se potrošnja smanjiti ukoliko se poveća porez ili ako se uvede novi porez, jer će građani raspolagati nižim dohotkom. Budžetska će se potrošnja smanjiti smanjenjem javnih rashoda, a u konačnici će se smanjiti ukupna proizvodnja. Smanjenje ukupne proizvodnje imat će utjecaja na smanjivanje dohotka, što će utjecati i na smanjenje inflacije.

Programima stabilizacije vrši se borba protiv inflacije, a ovi programi se dijele na ortodoksne (sastavljene od restriktivnih monetarnih i fiskalnih politika) i heterodoksne (uz monetarnu i fiskalnu politiku uvodi se još privremena kontrola cijena i nadnica) (Babić, 2003: 492).

Borba protiv inflacije troškova zasniva se na faktu kako ne postoji savršena konkurencija, a ovo vrijedi ne samo za realni ekonomski život, nego i za tržište proizvoda i usluga te tržište proizvodnih čimbenika. Prema tome, ako nema savršene konkurencije, onda ni elastičnost potražnje ne može biti savršena (Babić, 2003: 505). Kao glavni uzrok inflacije troškova drži se povećanje plaća pa će se u borbi protiv inflacije troškova koristiti mjere za djelovanje na ograničavanje rasta plaća, u međuovisnosti s proizvodnosti rada. Kada se promatraju inflacija troškova te inflacija potražnje, problematičnija je inflacija troškova. Monetarno-fiskalna politika će pokušati utjecati na cijenu, koja će se povećati za ostvarivanje maksimalne moguće dobiti u određenom momentu. Povećanje plaća rezultirat će smanjenjem dobiti koja se ostvarivala do sada, a pritisak se na proizvođače vrši s dvije strane. Pritišću ih mjere za djelovanje na smanjenje utjecaja na cijenu, ali i sindikati koji traže da se radnicima poveća plaća. Proizvođači će morati smanjiti profit toliko da nastane ravnoteža među mjerama politike i zahtjevima sindikata jer će se na taj način smanjiti inflacija. Međutim, spomenuti pritisci također mogu rezultirati smanjenjem agregatne potražnje, što će biti produkt smanjenja inflacijske potrošnje. Stoga ova politika može rezultirati smanjenjem inflacije, tj. stabilizacijom cijena ili pak nepovoljnim djelovanjem koje će biti vidljivo kroz povećanje stope nezaposlenosti i smanjenje privrednog rasta.

Pri suzbijanju inflacije troškova koristi se i politika dohodaka, odnosno politika uvođenja ograničenja vlade na porast plaća. Pri tome će se ograničiti maksimalno povećanje plaća na nivo rasta proizvodnosti, što će onemogućiti bezgranično povećavanje plaće. Na ovaj način cijene neće rasti niti će se javiti inflacija. Politika dohodaka koristi se jedino u slučajevima kada ostale politike ne budu učinkovite u suzbijanju inflacije (Babić, 2003: 505).

2.7. Cilj stabilnosti cijena

Inflacijska se kretanja moraju pratiti radi predviđanja kretanja stope inflacije u budućnosti, a ukoliko se inflacija promatra s aspekta monetarne politike, tada se može zaključiti kako je ovakvo praćenje nužno zbog transparentnosti (Praščević, 2007, navedeno u Žmuk i Bonić, 2022). Praćenje inflacije i inflatornih kretanja može osigurati adekvatnu prilagodljivost monetarne politike. Ciljana inflacija za svoje ciljeve ima osiguranje kredibilne monetarne politike i neovisnosti središnje banke, kao i smanjenje društvenih i ekonomskih troškova koji se javljaju uslijed smanjenja inflacije (Žigman i Lovrinčević, 2005: 435).

Stabilnost cijena smanjuje neizvjesnost u gospodarstvu te povećava povjerenje u valutu, jer u slučaju stabilnih cijena ne dolazi do brzog opadanja vrijednosti novca, a ovakva situacija djeluje poticajno na ulaganja i potrošnju. Stabilnošću cijena se također podržava redistribucija bogatstva te se doprinosi održavanju stabilnih kamatnih stopa, što utječe na održavanje povoljnih uvjeta za investicije i potrošnju. Povijest pokazuje kako se epizode visoke inflacije i deflacije ili situacije stalnog pada cijena najčešće mogu povezati sa socijalnim nemirima jer će nestabilna inflacija osobito pogoditi kućanstva koja imaju niske prihode zbog manje sredstava da se zaštite. Stabilne cijene omogućuju gospodarski rast, zapošljavanje i pouzdanije planove za donošenje odluka o štednji, zaduživanju i o poslovnim pothvatima (European Central Bank, 2024, url).

Održavanje stabilnosti cijena zadatak je Hrvatske narodne banke (HNB). Stoga stopa inflacije ne bi trebala biti jednaka nuli, nego blago pozitivna unutar dužeg razdoblja. Kvalitetne će informacije o relativnoj vrijednosti određenih dobara potrošači moći dobiti zahvaljujući niskoj i stabilnoj inflaciji jer se smanjuje mogućnost da će se kućanstva i poduzeća koristiti svojim resursima kako bi se zaštitili od inflacije umjesto da se usmjeravaju u proizvodnju. Ova pojava može pridonijeti smanjivanju premije na inflacijski rizik.

Centralna banka Republike Hrvatske utječe na stabilnost cijena održavanjem stabilnosti tečaja, a obilježja o kojima ovisi ostvarivanje cilja u Hrvatskoj su:

- visoka razina ovisnosti o uvozu

- visoka razina euroizacije
- visoka razina zaduženosti u stranoj valuti
- karakteristično malo i otvoreno gospodarstvo (Hrvatska narodna banka, 2024, url).

Centralne banke u svojoj djelatnosti trebaju biti vođene:

- stabilnošću cijena
- punoj zaposlenosti
- kamatnom stopom
- stabilnošću financijskog sustava.

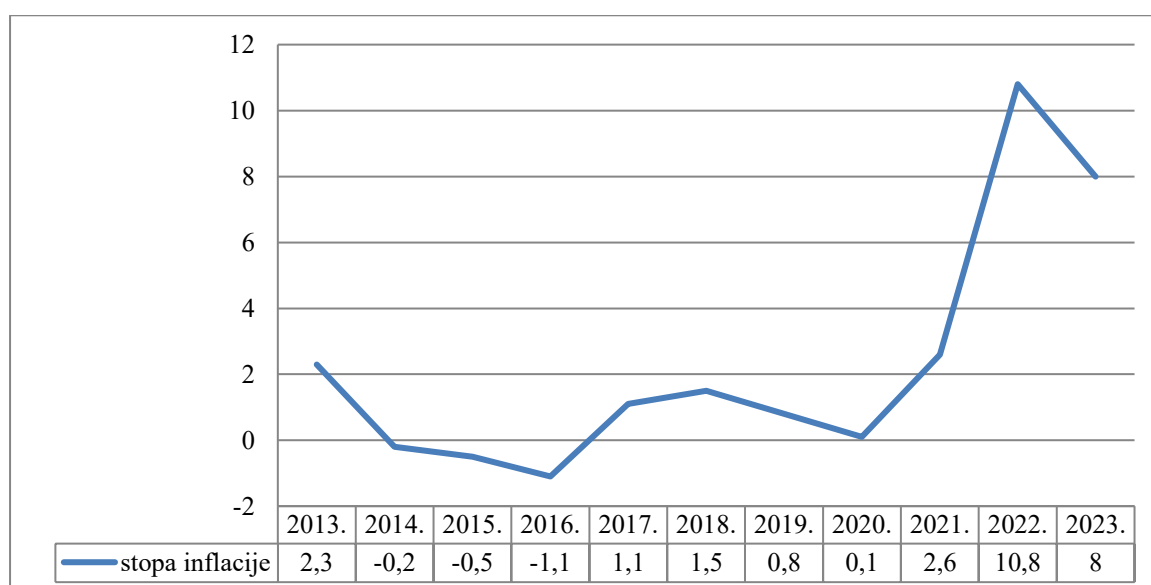
Stabilna se inflacija ne odnosi na inflacijsku stopu od 0 %, nego se radi o blago pozitivnoj stopi u dužem razdoblju (Jeleč Raguž, 2020: 195). Važno je pratiti kretanja inflacije kroz odgovarajući ekonometrijski model. Tijekom devedesetih godina prošloga stoljeća su se inflacije počele brže ublažavati, a jedan od razloga za navedeno je činjenica da su mnoge središnje banke, reagirajući na veliku inflaciju 1970-ih, uvele određenu vrstu ciljane intervencije kod pojave inflacije. Središnja banka, u ovakvom načinu rada, objavljuje ciljan raspon stope inflacije kako bi utjecala na dugoročna inflacijska očekivanja. Uspješna monetarna politika, koja ima stabilizirajuće djelovanje na dugoročna inflacijska očekivanja, implicitno utječe na trend inflacije i njezinu postojanost. Time se pojavio velik interes politike za metodu analize inflatornih kretanja, konstruiranu korištenjem metoda vremenskih serija (Chan i sur., 2012: 2).

3. ANALIZA INFLATORNIH KRETANJA U RAZDOBLJU OD 2013. DO 2023. GODINE

3.1. Analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj

U ovom će se poglavlju prikazati analiza inflatornih kretanja u razdoblju od 2013. do 2023. godine, nakon čega će se ova kretanja usporediti sa zemljama Europske unije te će se usporediti EU sa Sjedinjenim Američkim Državama.

Grafikon 1. Prosječne godišnje stope inflacije u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2013. - 2023.

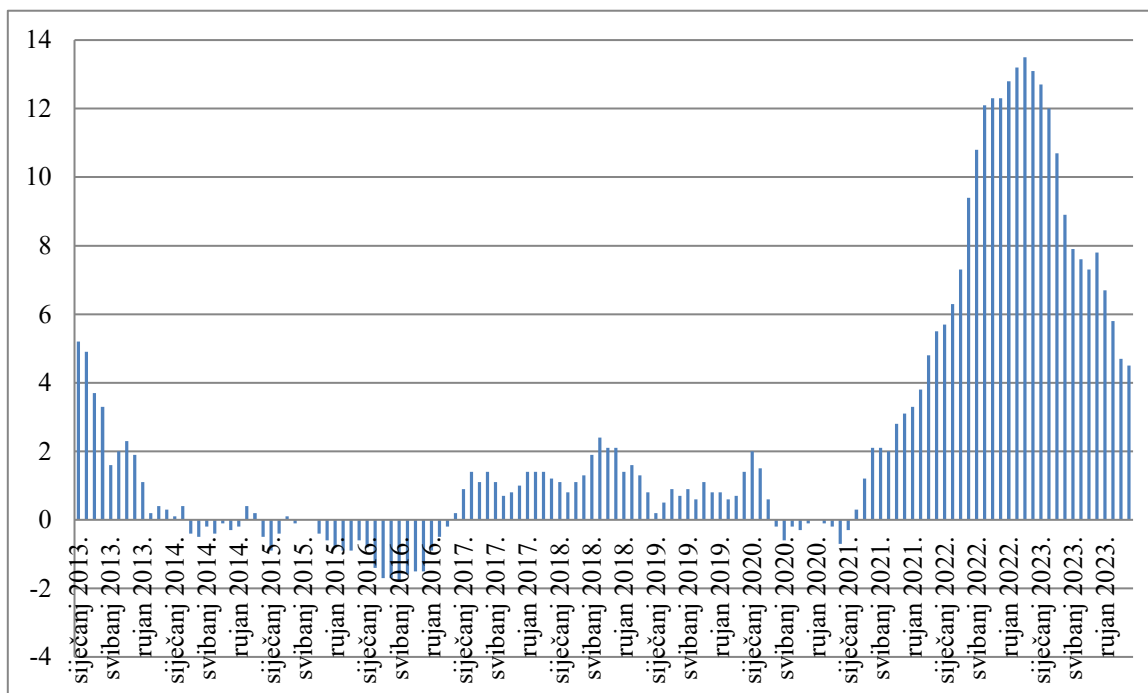

Izvor: DZS, 2024, url.

U Hrvatskoj 2013. godine stopa inflacije iznosila je 2,3 %, u narednim godinama vidimo da stopa pada ispod nule i da nam se događa deflacija, opće razine cijena su padale. Stopa deflacije najveća je 2016. godine, a od 2017. godine stopa inflacije varira, ali ne značajno. Najveća stopa inflacije u promatranom razdoblju je 2022. godine, dosegla je 10,8 %. Tu možemo zaključiti da je razlog velike inflacije oporavak od velike pandemije COVID-a 19. U tom razdoblju došlo je do naglog rasta cijena, a posljedica je vidljiva jer je stopa inflacije najveća.

U grafikonu 2 prikazane su godišnje stope inflacije u Republici Hrvatskoj u promatranom razdoblju od 2013. godine do 2023. godine. Godišnja stopa inflacije je cijena ukupne košarice u određenom mjesecu u usporedbi s ukupnom cijenom košarice u istom mjesecu prethodne godine.

Grafikon 2. Kretanje godišnje stope inflacije u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2013. - 2023.

Izvor: Nezavisni hrvatski sindikati, 2024, url.

U studenom 2022. godine stopa inflacije je najviša, iznosi 13,7 %, u odnosu na studeni 2021. godine kada je stopa inflacije iznosila 4,8 %. U godini dana inflacija je porasla za 8,9 %.

Za vrijeme 2022. godine nastupilo je znatno poskupljenje značajnog broja proizvoda i usluga, u okolnostima u kojima je tekući porast cijena bio znatno niži. U ovom je periodu bilo vrlo izraženo slabljenje inflacijskih pritisaka poslije završetka središnje turističke sezone. Naime, tada je nastupilo slabljenje učinaka prijašnjih šokova, kao što je porast cijena energenata, a porasle su i cijene prehrambenih te drugih proizvoda. Dobavni su se lanci suočavali s poremećajima, dok je potražnja prolazila kroz povećanje uslijed ponovnog otvaranja gospodarstva poslije pandemije.

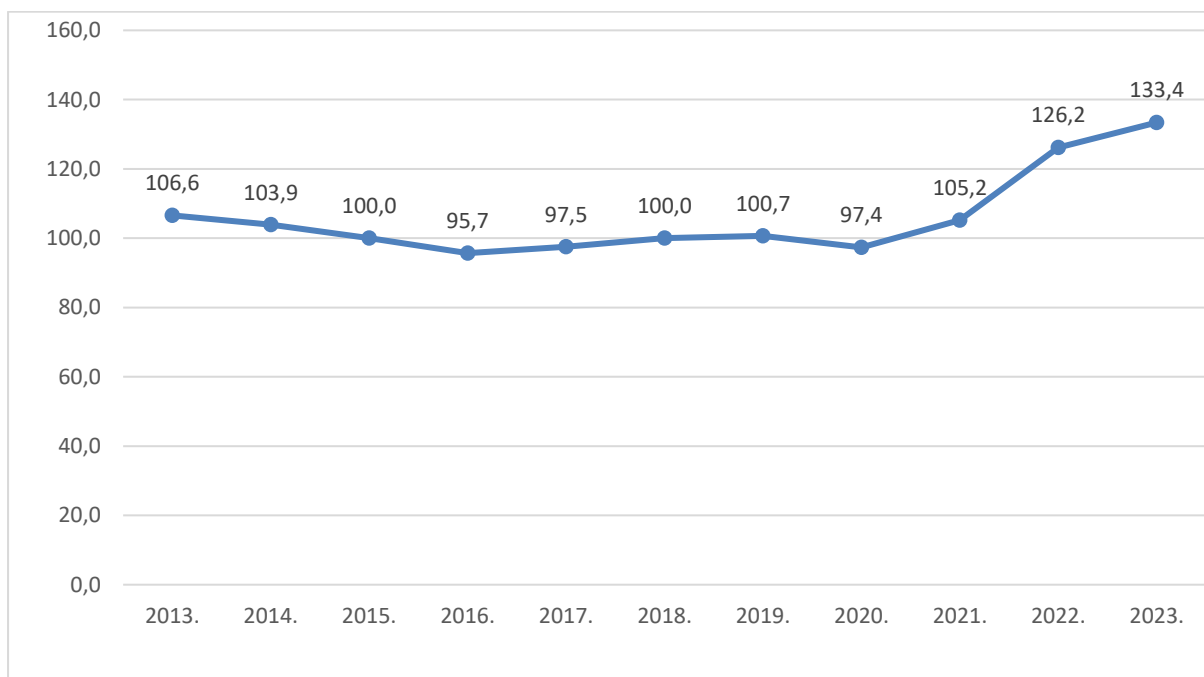
Uvođenje eura je rezultiralo relativno blagim i jednokratnim učinkom na inflaciju, a u 2023. godini došlo je do usporenja rasta cijena svih najvažnijih komponenata inflacije. Pala je cijena naftnih derivata, a cijene električne energije i plina namijenjenog kućanstvima, koje su

administrativno regulirane, ostale su iste. Nastupilo je usporavanje inflacije cijena hrane, pića i duhana, a tome je također pridonijelo snižavanje cijena prehrambenih sirovina te energenata. Inflacija cijena industrijskih proizvoda se konstantno i neprekidno usporavala tijekom 2023., a razlozi za ovu pojavu su:

- snižavanje cijena sirovina na svjetskom tržištu,
- normaliziranje globalnih lanaca opskrbe,
- usporavanje godišnjeg rasta proizvođačkih cijena industrijskih proizvoda na domaćem tržištu.

Na grafikonu 3 se prikazuje kretanje prosječnog godišnjeg indeksa proizvođačkih cijena industrije u razdoblju od 11 godina, s baznom godinom 2015.

Grafikon 3. Kretanje prosječnog godišnjeg indeksa proizvođačkih cijena industrije na tržištu Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. – 2023. godine.

Izvor: Izrada autorice prema: DZS, 2024, url.

Na grafikonu 3 se vidi da je u promatranom razdoblju od 2013. do 2016. godine prosječni godišnji indeks potrošačkih cijena industrije u padu, uključujući i baznu 2015. godinu. Najniži indeks potrošačkih cijena industrije u 2016. godini je za 4,3 manji od bazne 2015. godine. Nakon 2016. godine, prosječni godišnji indeks potrošačkih cijena industrije raste, te je u 2022. godini za 26,2 veći od bazne 2015. godine.

U tablici 1 prikazan je harmonizirani indeks potrošačkih cijena u razdoblju od 2013. do 2023. godine, a bazna godina je 2015. godina.

Tablica 1. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine (bazna 2015. godina)

Europska klasifikacija osobne potrošnje prema namjeni	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Hrana i bezalkoholna pića	102,16	99,68	100,00	99,56	102,42	103,30	103,24	105,18	107,15	123,93	139,72
Alkoholna pića i duhan	93,04	98,17	100,00	100,66	102,66	104,90	108,56	112,21	117,48	123,09	132,33
Odjeća i obuća	104,15	100,05	100,00	100,20	100,88	99,31	98,58	98,18	98,19	105,32	114,30
Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	100,57	101,60	100,00	97,19	94,76	98,34	100,49	97,59	101,33	114,66	119,11
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	101,11	100,27	100,00	100,10	100,15	100,71	101,73	101,83	102,47	113,97	123,92
Zdravlje	93,57	96,14	100,00	104,70	105,82	107,28	106,28	107,51	108,41	110,65	117,77
Prijevoz	105,92	106,37	100,00	96,40	98,85	101,68	101,21	97,50	104,78	118,50	120,93
Komunikacija	99,40	99,13	100,00	97,68	96,15	96,04	95,70	96,74	98,23	99,16	101,83
Rekreacija i kultura	96,72	98,78	100,00	98,30	99,39	100,18	100,80	101,51	103,08	110,73	118,48
Obrazovanje	100,37	100,45	100,00	99,91	100,66	101,04	101,84	101,43	101,91	103,00	106,70
Restorani i hoteli	97,02	98,05	100,00	100,61	103,63	106,18	108,68	108,25	111,24	126,88	147,35
Razna dobra i usluge	100,08	99,94	100,00	100,50	101,06	101,92	102,41	104,54	105,41	113,45	123,43

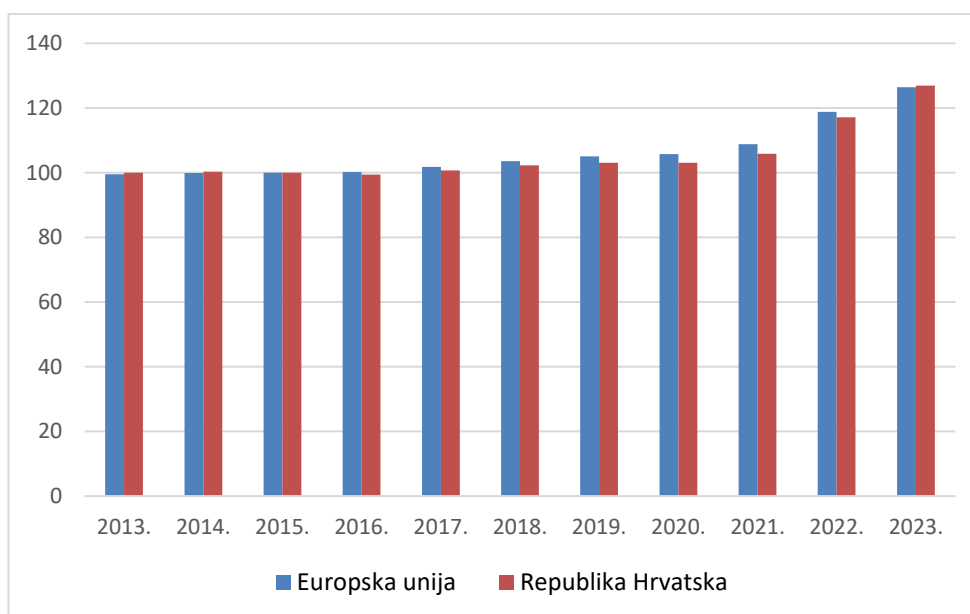
Izvor: Izrada autorice prema: Eurostat, 2024, url.

Harmonizirani indeks potrošačkih cijena prikazan je prema Europskoj klasifikaciji osobne potrošnje prema namjeni. Cijene su najviše rasle kod hrane i bezalkoholnih pića. U 2022. godini je indeks iznosi 123,93, a 2023. 139,72. Isto tako se razlika vidi i kod alkohola i duhanskih proizvoda gdje je indeks narastao 2023. godine za 9,24. Iz tablice možemo vidjeti i da su cijene kod restorana i hotela isto dosta rasle. Prema podacima iz tablice možemo zaključiti da su cijene najbrže rasle kod restorana i hotela, isto tako kod hrane i bezalkoholnih pića, te alkohola i duhanskih proizvoda.

3.2. Usporedba inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj i EU-u

U grafikonu 4 prikazan je harmonizirani indeks potrošačkih cijena za području Europske unije i Republike Hrvatske za razdoblje od 2013. do 2023. godine u odnosu na baznu 2015. godinu. Kao što je već spomenuto, ovaj indeks mjeri inflaciju potrošačkih cijena Europske Unije.

Grafikon 4. Prikaz harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena Europske Unije i Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. do 2023. godine u odnosu na baznu 2015. godinu

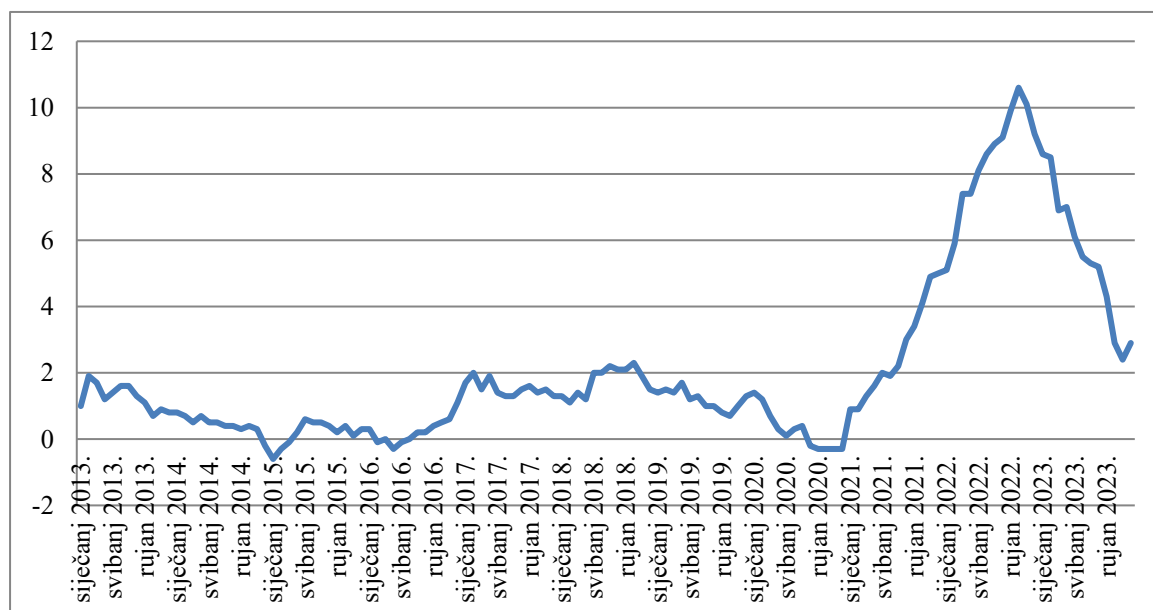
Izvor: Eurostat, 2024., url.

U promatranom razdoblju indeks Republike Hrvatske i Europske unije se razlikuje, ali ne puno. Do 2015. bazne godine harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj je veći u odnosu na harmonizirani indeks potrošačkih cijena u odnosu na Europsku Uniju. Nakon bazne 2015. godine, harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Europskoj Uniji je veći u odnosu na isti u Republici Hrvatskoj. Trend se nastavlja do 2023. godine kada je harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj za 0,56 postotnih bodova veći u odnosu na Europsku Uniju.

Na grafikonu 5 grafički je prikazana HICP stopa inflacije u Europskoj uniji tijekom perioda od 2013. do 2023. godine. Jasno je vidljiv vrhunac koji je dosegnut 2023. godine, najviši unutar promatranog razdoblja. Od 2013. do 2016. godine je HIPC u Hrvatskoj te HIPC u EU bio približno jednak, i tako 4 godine zaredom, a lagani je porast započeo 2017. godine.

Grafikon 5. HIPC stopa inflacije u EU u razdoblju 2013. - 2023. (bazna godina 2015.)

– ukupni indeks

Izvor: European Central Bank, 2024, url.

Stopa inflacije za razdoblje od 2013. do 2023. godine računa se prema podacima indeksa potrošačkih cijena te iznosi 21.6 (Državni zavod za statistiku, 2024, url).

Potrošačke su cijene u 2021. godini porasle na godišnjoj razini, u najvišoj stopi od 2013. godine, međutim od tada su nastavile rasti te su vrhunac doživjele 2022. godine. Inflatorni su pritisci nastavili jačati, a osim potrošačkih cijena, porasle su i proizvođačke cijene.

U tablici 2 prikazan je harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Europskoj uniji s baznom 2015. godinom.

Tablica 2. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u EU u razdoblju od 2013. do 2023. godine (bazna 2015. godina)

Europska klasifikacija osobne potrošnje prema namjeni	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Hrana i bezalkoholna pića	100,18	99,95	100,00	100,24	102,34	104,26	106,38	109,00	110,70	123,86	139,52
Alkoholna pića i duhan	94,81	97,87	100,00	101,70	104,11	108,10	111,51	115,73	119,37	124,45	134,13
Odjeća i obuća	99,78	99,95	100,00	100,20	100,77	100,87	101,12	102,16	103,22	106,24	110,96
Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	99,47	100,42	100,00	99,32	101,12	103,67	105,56	105,34	110,41	130,28	134,68
Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	99,55	99,76	100,00	100,22	100,58	101,19	101,83	102,30	104,12	111,57	119,18
Zdravlje	97,97	99,05	100,00	100,81	101,99	103,11	104,45	105,84	106,79	109,34	114,02
Prijevoz	102,83	102,74	100,00	98,81	102,00	105,60	106,98	104,52	111,64	125,14	128,29
Komunikacija	102,46	100,43	100,00	100,06	99,01	98,17	97,12	96,21	96,12	96,01	97,07
Rekreacija i kultura	98,32	96,67	100,00	100,34	101,51	102,95	103,86	105,19	106,87	112,10	118,93
Obrazovanje	94,33	97,19	100,00	102,24	103,39	103,38	104,83	106,31	106,92	109,07	114,95
Restorani i hoteli	96,65	98,30	100,00	101,79	104,29	106,67	109,14	110,84	113,01	122,18	132,43
Razna dobra i usluge	98,45	99,14	100,00	101,29	102,29	103,21	104,79	107,14	109,62	113,70	120,36

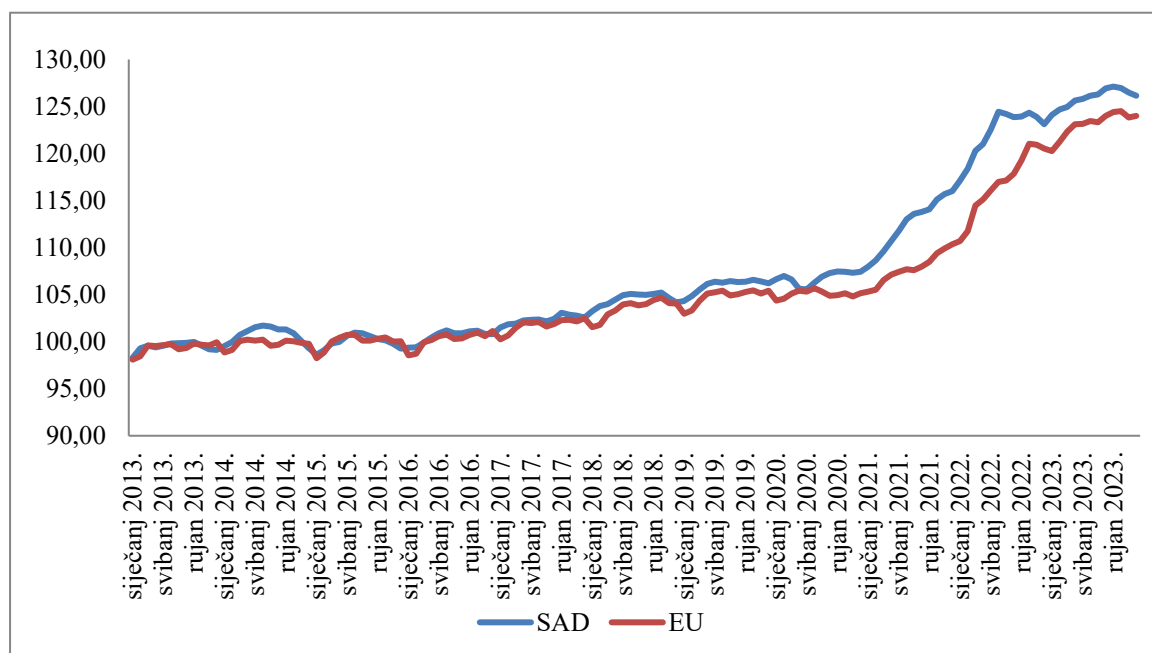
Izvor: Izrada autorice prema: Eurostat, 2024, url.

U Europskoj uniji u promatranom razdoblju cijene su najviše rasle u segmentu hrane i bezalkoholnog pića, potom na stanovanje, vodu, energiju, plin i druga goriva te na promet. Obrazovanje je segment kod kojeg su cijene rasle, ali ne kao kod hrane i bezalkoholnih pića, rasle su ali dosta manje u odnosu na hranu i bezalkoholna pića. U Europskoj uniji je indeks u segmentu hrane i bezalkoholnih pića veći, ali nije puno nego u Republici Hrvatskoj. Možemo zaključiti da su cijene u Republici Hrvatskoj malo manje rasle u odnosu na Europsku uniju.

3.3. Usporedba inflatornih kretanja u EU i SAD 2013. - 2023.

U grafikonu 6 prikazana je usporedba HIPC stope inflacija u Sjedinjenim Američkim Državama i u Europskoj uniji 2013. - 2023. Iz grafikona se može očitati kako su cijene rasle približno jednakom brzinom i u istom stupnju, s razlikom koja se pojavila oko rujna 2020., uz najveću razliku koja se pojavila u svibnju 2022. godine, da bi cijene danas opet bile približno jednake, s blagim povećanjem na strani SAD-a.

Grafikon 6. HIPC stopa inflacije u SAD-u i u EU-u u razdoblju 2013. - 2023. (bazna godina 2015.) – ukupni indeks

Izvor: Federal Reserve Bank of St. Louis, 2024, url.; European Central Bank, 2024, url.

Stopa inflacije u EU-u bila je najniža u siječnju 2015., kada su cijene pale za 0,5 posto. Visoka je inflacija u EU uzrokovana kombinacijom mnogobrojnih čimbenika pa su tako cijene energije i hrane porasle zbog pandemije koronavirusa i osobito poslije ruskog napala na Ukrajinu u veljači 2022. U ožujku 2022. stopa inflacije za energiju bila je 40,2 posto u EU-u i 5,9 posto za hranu.

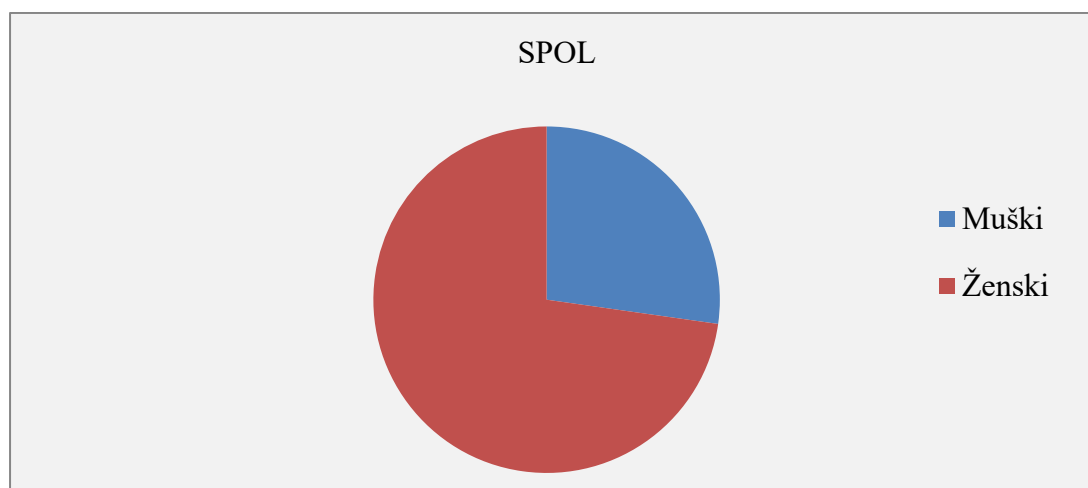
U SAD-u HIPC odražava ukupnu inflaciju koja je potaknuta rastućom potražnjom, poremećajima u lancu opskrbe, povećanim troškovima energije te monetarnom politikom. Cijene su u neprekidnom porastu od 2015. godine, a tijekom trajanja pandemije koronavirusa, poslije 2020., do povećanja inflacije došlo je zbog promjena u ponašanju potrošača.

4. REZULTATI ANALIZE PRIMARNOG ISTRAŽIVANJA

U istraživanju je korištena primarna metoda istraživanja, odnosno anketiranje. Anketa je sastavljena od strane autora rada i mentora. Napravljena je u Microsoft Forms-u i bila je anonimna. Provedena je u razdoblju od 27. kolovoza do 29. kolovoza putem društvenih mreža. Anketa je sadržavala 4 osnovna pitanja; spol, dob, obrazovanje i radni status. Cilj ankete je vidjeti znaju li građani uopće što znači pojam inflacija, jesu li na koji način osjetili inflaciju, i njihov stav o tome je li inflacija u Republici Hrvatskoj zaustavljena.

Kao jedno od osnovnih pitanja u anketama je spol ispitanika, tako u grafikonu 7 nam je vidljiva struktura ispitanika prema spolu.

Grafikon 7. Struktura ispitanika prema spolu (257 ispitanika)

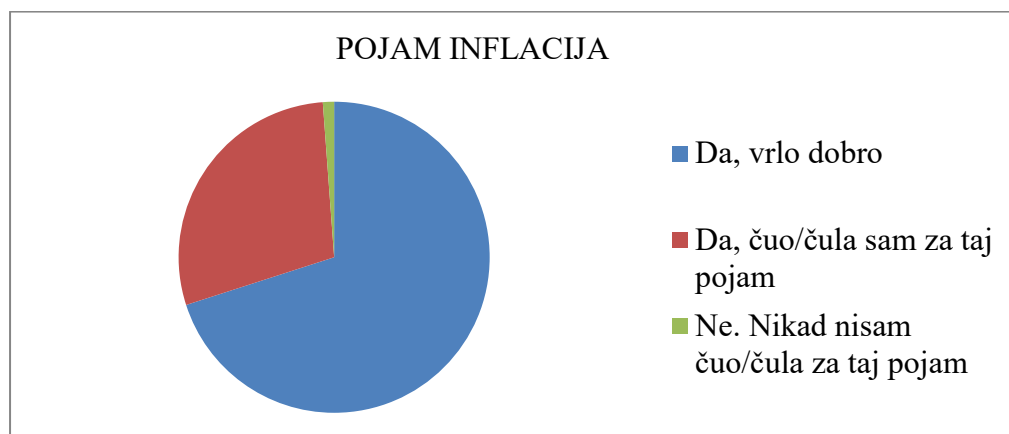
Izvor: Rezultati primarnog istraživanja

Od 257 ispitanika koji su odgovorili na anketu, više je odgovorilo ženske populacije, nego muške.

U anketi najveći broj ispitanika bili su u razdoblju od 18 do 25 godina i završenom srednjom školom. Najmanji broj ispitanika su oni koji imaju 56 godina i više, i umirovljenici.

Nakon osnovnih pitanja, ispitanici su imali i pitanje jesu li ikada čuli za pojam inflacije, što nam je vidljivo na grafikonu 8.

Grafikon 8. Ispitanici prema poznavanju pojma inflacije (257 ispitanika)

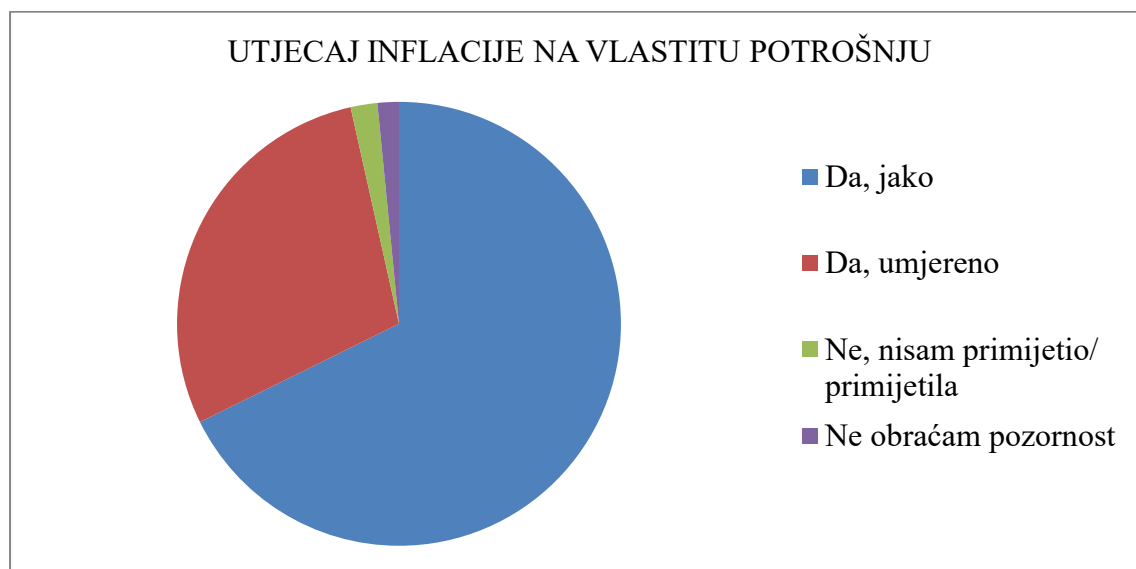

Izvor: Rezultati primarnog istraživanja

Ispitanici su čak dosta i upoznati s pojmom inflacija njih 180 (70 %) ispitanika je odgovorilo da su vrlo dobro upoznati s pojmom inflacija, a samo 3 (1 %) ispitanika je odgovorilo da nikada nisu čuli za taj pojam. Već sada možemo zaključiti da su građani upućeni u pojam inflacija i da su svjesni što to znači.

U grafikonu 9 vidljiva je percepcija građana o tome utječe li inflacija na njihovu vlastitu potrošnju.

Grafikon 9. Odgovori ispitanika prema utjecaju inflacije na vlastitu potrošnju

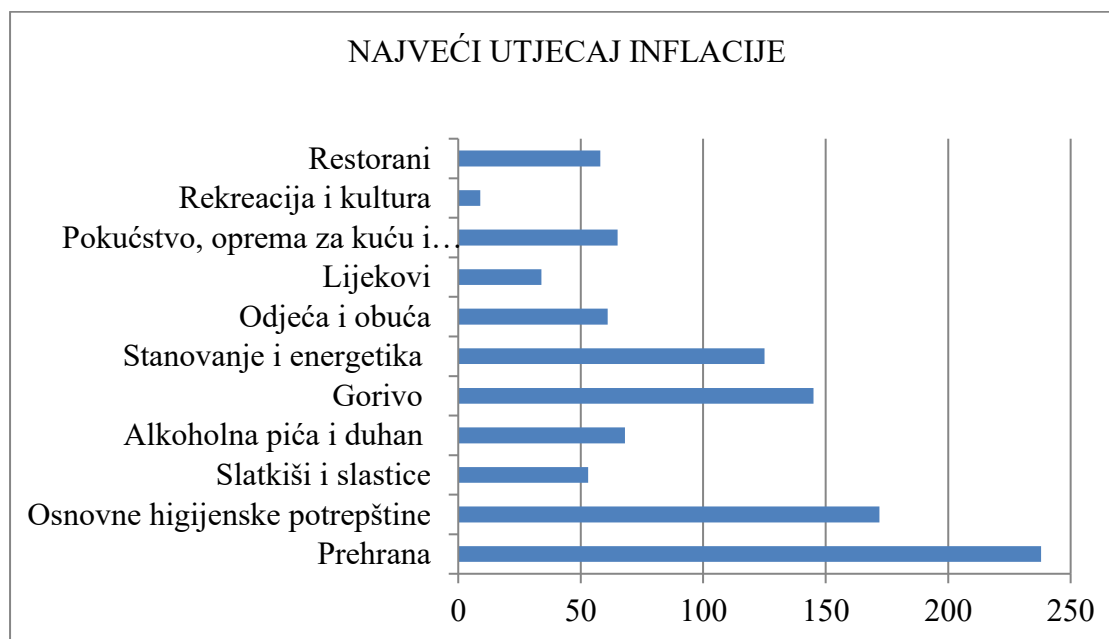
Izvor: Rezultati primarnog istraživanja

Na pitanje o utjecaju inflacije na njihovu vlastitu potrošnju od 257 ispitanika, čak 174 ispitanika su odgovorila da su jako osjetili utjecaj inflacije na vlastitu potrošnju, a 5 ispitanika je odgovorilo da nisu primijetili taj utjecaj. Iz toga možemo zaključiti da su građani svjesni

utjecaja inflacije i da veliki broj ljudi zapravo osjeća taj utjecaj u svakodnevnom životu na svoju vlastitu potrošnju.

Na grafikonu 10 prikazano je na kojim su stvarima i uslugama ispitanici najviše osjetili taj utjecaj inflacije u vlastitoj potrošnji.

Grafikon 10. Odgovori ispitanika prema kategorijama na kojima su najviše osjetili utjecaj inflacije (257 ispitanika)

Izvor: Rezultati primarnog istraživanja

Iz grafikona 11 vidimo kako su građani najviše utjecaj inflacije osjetili na prehrani, osnovnim higijenskim potrepštinama i gorivu. To su sve stvari koje su nam svakodnevno vrlo važne i bez kojih ne možemo pa su građani zato najviše osjetili taj utjecaj inflacije baš na tim stvarima.

U zadnjem dijelu ankete ispitanici su imali 3 pitanja o svom mišljenju vezano za inflaciju. Znaju li da ekonomskom politikom države mogu utjecati na stabilnost cijena. Na to pitanje čak 106 ispitanika je odgovorilo da vrlo dobro zna. Na pitanje smatraju li da je inflacija zaustavljena većina je odgovorila da nije, i 109 ih je odgovorilo da smatraju da im je financijska situacija ugrožena zbog inflacije.

5. ZAKLJUČAK

Cilj rada je bio analizirati inflatorna kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine. Nakon uvoda, obrađuje se pojam inflacije, njezini uzroci i vrsta inflacije. U sljedećem poglavlju je analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine, te komparativna analiza inflatornih kretanja u Hrvatskoj u odnosu na inflaciju u EU i SAD-u. I u poglavlju prije zaključka je provedeno primarno istraživanje putem anketiranja građana. Kroz analizu inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj može se zaključiti kako je inflacija značajno varirala ovisno o razdoblju te o vanjskim faktorima, kao što su pandemija COVID-19, rat u Ukrajini i globalni poremećaji u opskrbnom lancu. Godine 2022. zabilježena je najviša stopa inflacije, što je posljedica naglog rasta cijena energenata i prehrambenih proizvoda. Ipak, 2023. godine dolazi do usporavanja inflacije, što se može pripisati stabilizaciji cijena sirovina i poboljšanju opskrbnih lanaca. Pojava inflacije može imati različit učinak na različite društvene skupine. Inflacijom će više pogođeni biti oni s ugovornim ili fiksnim dohodcima, u odnosu na one kojima se dnevno oblikuju prihodi. Povećanje plaća je još jedan od uzroka inflacije, i to u situacijama kada se ono događa iznad rasta produktivnosti rada. Inflacija za svoju posljedicu ima smanjen profit i smanjenu kupovnu moć potrošača. Inflacija utječe na promjene vezane za proizvodnju, troškove, potrošnju, štednju, investicije itd. Duljina trajanja inflacije i jačina njezina utjecaja oblikovat će posljedice inflacije. Kada je inflacija veća, tada stanovništvo počinje mijenjati svoje ponašanje. Stabilnost cijena smanjuje neizvjesnost u gospodarstvu te povećava povjerenje u valutu, jer u slučaju stabilnih cijena ne dolazi do brzog opadanja vrijednosti novca, a ovakva situacija djeluje poticajno na ulaganja i potrošnju.

Građani Hrvatske svjesni su inflatornih pritisaka, a njihova percepcija inflacije ukazuje na potrebu za daljnjom prilagodbom politika kako bi se smanjili negativni učinci inflacije na životni standard, što smo vidjeli u primarnom istraživanju građana. Zaključno, stabilnost cijena ostaje ključni ekonomski cilj, a nastavak praćenja inflatornih kretanja i primjena odgovarajućih mjera bit će presudni za dugoročnu gospodarsku stabilnost Hrvatske.

LITERATURA

Knjige, članci i istraživački radovi:

1. Babić, M. (2003) *Makroekonomija*, XIII. Dopunjeno i izmijenjeno izdanje. Zagreb: Mate.
2. Benić, Đ. (2014) Povijest razvoja teorije o odnosu između inflacije i nezaposlenosti. *Ekonomska misao i praksa*, 23 (2), str. 411-430. URL: <https://hrcak.srce.hr/130847> [pristup: 6. 7. 2024.]
3. Borozan, Đ. (2019) *Makroekonomija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet.
4. Chan, J., Koop, G., Potter, S. (2012) *A new model of trend inflation*. MPRA Paper No. 39496. URL: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/39496/> [pristup: 6. 7. 2024.]
5. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2014) *Indeksi potrošačkih cijena u prosincu 2013*. Priopćenje DZS, L 12.1.1/12
6. Fang, X.; Liu, Y.; Roussanov, N. (2022) *Getting to the core: Inflation risks within and across asset classes* (No. w30169). National Bureau of Economic Research. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30169/w30169.pdf [pristup: 6. 7. 2024.]
7. Grgačić, I.; Majić, T. (2023) Konverzija valute u uvjetima povišene inflacije na primjeru hrvatskog gospodarstva. *Obrazovanje za poduzetništvo*, 13 (1-2), str. 77-90. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/451782> [pristup: 6. 7. 2024.]
8. Jeleč Raguž, M. (2020) *Osnove makroekonomije*. Požega: Veleučilište u Požegi.
9. Matthews II, K. (2022) *What to know about the 6 main causes of inflation*. URL: <https://www.businessinsider.in/investment/news/what-to-know-about-the-main-causes-of-inflation/articleshow/86101796.cms> [pristup: 6. 7. 2024.]
10. Oner, C. (2017) Inflation: Prices on the Rise. *Finance & Development*, str. 30-31. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation#:~:text=Long%2Dlasting%20episodes%20of%20high,power%20fall%20and%20prices%20rise>. [pristup: 6. 7. 2024.]
11. Pettinger, T. (2017) Costs of inflation. *Economics. Help*. URL: <https://www.economicshelp.org/macroeconomics/inflation/inflation-essay-harmful/> [pristup: 6. 7. 2024.]

12. Reić, Z.; Mihaljević Kosor, M. (2011) *Ekonomija*. Treće izmijenjeno izdanje. Split: Ekonomski fakultet Split.
13. Samuelson, A.P.; Nordhaus, D.W. (2007) *Ekonomija* (18th ed.). Zagreb: MATE d.o.o.
14. Žigman, A.; Lovrinčević, Ž. (2006) Monetarna politika ciljane inflacije i transmisijski mehanizam – iskustva za Hrvatsku. *Ekonomski pregled*, 56 (7-8), str. 433-457. URL: <https://hrcak.srce.hr/10292> [pristup: 6. 7. 2024.]
15. Žmuk, B.; Bonić, A. (2022) Analiza stavova hrvatskih građana o načinima očuvanja vrijednosti imovine u razdobljima visoke stope inflacije. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 20 (2), str. 15-31. URL: <https://hrcak.srce.hr/clanak/420172> [pristup: 6. 7. 2024.]

Online izvori:

16. Državni zavod za statistiku (2024). URL: <https://web.dzs.hr/calcinfl.htm> [pristup: 6. 7. 2024.]
17. DZS (2024) *Statistika u nizu*. URL: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/cijene/indeks-potrosackih-cijena/> [pristup: 6. 7. 2024.]
18. Državni zavod za statistiku (2024). URL: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58487> [pristup: 18. 9. 2024.]
19. European Central Bank (2024) URL: https://www.ecb.europa.eu/stats/macroeconomic_and_sectoral/hicp/html/index.en.html [pristup: 6. 7. 2024.]
20. Europska središnja banka (2024) URL: https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.hr.html#:~:text=Inflacija%20je%20op%C4%87e%20pove%C4%87anje%20cijena,smanjuje%20vrijednost%20valute%20tijekom%20vremena [pristup: 6. 7. 2024.]
21. Eurostat (2024) URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_manr/default/table?lang=en [pristup: 6. 7. 2024.]
22. Eurostat (2024) URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00027/default/table?lang=en&category=t_prc.t_prc_hicp [pristup: 18. 9. 2024.]

23. Eurostat (2024) URL:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind_custom_12967161/default/table?lang=en [pristup: 22. 9. 2024.]
24. Federal Reserve Bank of St. Louis (2024) URL:
<https://fred.stlouisfed.org/series/CP0000USM086NEST> [pristup: 6. 8. 2024.]
25. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (2024). *Inflacija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/inflacija> [pristup: 6. 7. 2024.]
26. Hrvatska narodna banka, 2024, URL: <https://www.hnb.hr/-/ciljevi-monetarne-politike> [pristup: 6. 7. 2024.]
27. Investopedia (2022). *WhatCausesInflationand Who ProfitsFromIt?* URL:
<https://www.investopedia.com/ask/answers/111314/what-causes-inflation-and-doesanyone-gain-it.asp> [pristup: 6. 7. 2024.]
28. Nezavisni hrvatski sindikati (2024). URL:
<https://www.nhs.hr/gospodarstvo/pokazatelji/inflacija/> [pristup: 6. 7. 2024.]

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prosječne godišnje stope inflacije u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2013. - 2023.	13
Grafikon 2. Kretanje godišnje stope inflacije u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2013. - 2023.	14
Grafikon 3. Kretanje prosječnog godišnjeg indeksa proizvođačkih cijena industrije na tržištu Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. – 2023. godine.....	15
Grafikon 4. Prikaz harmoniziranog indeksa potrošačkih cijena Europske Unije i Republike Hrvatske u razdoblju od 2013. do 2023. godine u odnosu na baznu 2015. godinu	17
Grafikon 5. HIPC stopa inflacije u EU u razdoblju 2013. - 2023. (bazna godina 2015.).....	18
Grafikon 6. HIPC stopa inflacije u SAD-u i u EU-u u razdoblju 2013. - 2023. (bazna godina 2015.) – ukupni indeks.....	20
Grafikon 7. Struktura ispitanika prema spolu (257 ispitanika).....	21
Grafikon 8. Ispitanici prema poznavanju pojma inflacije (257 ispitanika)	22
Grafikon 9. Odgovori ispitanika prema utjecaju inflacije na vlastitu potrošnju.....	22
Grafikon 10. Odgovori ispitanika prema kategorijama na kojima su najviše osjetili utjecaj inflacije (257 ispitanika)	23

POPIS TABLICA

Tablica 1. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine (bazna 2015. godina).....	16
Tablica 2. Harmonizirani indeks potrošačkih cijena u EU u razdoblju od 2013. do 2023. godine (bazna 2015. godina).....	19

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Katarina Gačić**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom Analiza inflatornih kretanja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2013. do 2023. godine te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 23. 9. 2024.

Katarina Gačić